

АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.951:331.556.46

Наталія Блюк

Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету “Львівська політехніка”,
асистент кафедри цивільного права та процесу
nataliia.v.blok@lpnu.ua

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗОВНІШНЮ МІГРАЦІЮ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

<http://doi.org/10.23939/law2020.26.141>

© Блюк Н., 2020

Досліджено проблему трудової міграції в умовах глобалізації. Трудова міграція відіграє найважливішу роль у сучасному світовому міграційному процесі населення. Зазначено, що процеси глобалізації за своїм змістом є культурними, соціальними, економічними, політичними “викликами” для України. Глобалізація як позитивно, так і негативно впливає на розвиток українського суспільства і держави.

Ключові слова: глобалізація, глобалізаційні процеси, внутрішня міграція, демографічна ситуація, міграція населення, трудова міграція

Постановка проблеми. Глобальність міграційної проблеми визначається переміщенням населення між державами, яке стосується всіх континентів земної кулі, а її рішення можливе за умови об’єднання зусиль всього міжнародного співтовариства. Активізація міграції є складовою процесу глобалізації. Глобалізація – це сучасна форма міжнародних відносин, яка характеризується поширенням взаємозалежності між країнами в економічній, політичній і культурній сферах практично на всю земну кулю. Розрізняють: економічні, політичні, соціальні, демографічні, етнічні та інші види глобалізації.

Мета статті – розгляд сучасних тенденцій міграції, основною з яких є процес глобалізації світової міграції.

Аналіз дослідження проблеми. Значний внесок у дослідження міграції населення, удосконалення організаційних, економічних та правових важелів її регулювання зробили провідні вчені, серед котрих можна виділити: Н. Бортник, Л. Воробйову, В. Воронина, І. Гнибіденко, В. Євтуха, О. Журбу, Є. Малиновську, Е. Плетньова, О. Позняка, О. Пуригіну, Л. Рибаківського, Ю. Римаренка, М. Романюка, Л. Солонську, Г. Старченкова, А. Хомра, О. Шиманську, А. Шлепакова, М. Шульгу, С. Чеховича, М. Чугуєвську та ін.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці XX – початку XXI ст. доволі стрімко розвивалась нова за змістом тенденція соціального розвитку людства, яка отримала назву глобалізації. Одним із парадоксів глобалізації у сучасному світі стало посилення прикордонного контролю і візового режиму в умовах усунення кордонів в економіці, інформаційному та культурному просторах. Глобалізація виступає об’єктивною закономірністю розвитку для людства, формування у майбутньому єдиної взаємопов’язаної світової спільноти.

Ще в 1949 р. німецький філософ К. Ясперс висунув ідею про “глобальну єдність”, “єдине людство”, “єдину долю народів”, “створення цілісного планетарного світу людей”. Говорячи про неминучу глобальну єдність світу, він передбачав основні два шляхи майбутнього розвитку суспільства: з одного боку, завжди діятиме прагнення влади, яке має на меті створення світової імперії, а з іншого, – прагнення світу до такої світобудови, у якій життя людей буде вільним від страху. Світова імперія утримується єдиною владою, що підкорює собі усіх з якогось одного центру через насильство, а світовий порядок – це єдність без єдиної влади, єдність загальної згоди, солідарної відповідальності за долю людства [1].

У сучасному розумінні термін “глобалізація” з’явився в середині 80-х років XX ст. Появу цього терміна пов’язують з автором Т. Левіттом, котрий запровадив його у статті, що була опублікована у журналі “Гарвард бізнес рев’ю” у 1983 р., а поширення він набув завдяки американському соціологу Р. Робертсону, який у 1985 р. дав визначення поняттю “глобалізація” [2, с. 199].

Р. Робертсон розглядає глобалізацію як історичний процес посилення контактів між різними частинами світу, який призводить до зростання одноманітності у житті народів планети. Англійський вчений Д. Гелд зазначає, що глобалізація передбачає те, що політична, економічна і соціальна діяльність стає всесвітньою за своїми наслідками [3].

На думку В. М. Лукашевича, “глобалізація – це об’єктивний соціальний процес, змістом якого є посилення взаємозв’язків і взаємозалежності національних економік, національних політичних і соціальних систем, національних культур, а також взаємодія людини з навколишнім середовищем. В основі глобалізації лежить розвиток світових ринків товарів, послуг, праці, капіталу” [4, с. 13].

У. Бек вважає, що “...глобалізація має на увазі процеси, в яких національні держави і їх суверенітет влітаються в павутину транснаціональних факторів і підкоряються їх владним можливостям, їх орієнтації та ідентичності” [5, с. 26].

Різне трактування поняття “глобалізація” зумовлене масштабністю цього феномена і тією обставиною, що багато дослідників визначають процес глобалізації з використанням різних наукових підходів.

Отже, на нашу думку, глобалізація – це складне явище, розвиток якого залежить від культурних, політичних, соціальних, економічних та інших вимірів функціонування соціуму на даному етапі розвитку людства.

Основними видами глобалізації є: економічні, політичні, соціальні, демографічні, етнічні та ін.

Глобалізація в економіці – це об’єктивний процес виникнення та розвитку зв’язків між національними економіками різних країн світу, котрий охоплює всі аспекти економічного розвитку життя країн. Економічна глобалізація проявляється у поглибленні процесів обміну товарами та послугами, розширенні міжнародного руху капіталів, посиленні трудових міграційних процесів у межах світового господарства, зростанні міжнародних науково-технічних зв’язків. Економічний процес глобалізації зародився і розвивався із становленням товарно-грошових відносин. Посилилася економічна цілісність світового господарства, що ґрунтується на ринкових міжнародно-економічних відносинах. Слід зазначити, що це посилює глобальні тенденції саме у світовій економіці, особливо в період економічної кризи в Україні та створює негатив для України.

Слід виокремити позитивні та негативні аспекти. Позитивні аспекти очевидні, оскільки: насамперед це можливість взяти участь в аналізуванні режимів регулювання та налагодження міжнародних економічних відносин, не залишаючись осторонь, як це можна спостерігати сьогодні. По-друге, це явне скорочення витрат на виконання зовнішньоекономічних операцій, котре є доволі вагомим, тому що загальне збільшення цінової конкурентоспроможності виробників українського походження – доволі актуальне питання. Тим самим наша країна виконає важливу умову посилення відносин з Європейським союзом і здобуде спроможність захисту національних інтересів і саме підприємств через можливість міжнародних процедур та форм, що залежать від наявного коливання політичних відносин з однією чи іншою країною.

Глобалізація створює негативні наслідки, оскільки вона загрожує для майбутнього людської цивілізації, негативно впливає на клімат, знижує рівень та якість життя. Спостерігається важливе пригнічення розвитку деяких сфер національної економіки, котрі зовсім не готові до повноцінної міжнародної конкуренції та заміну їхніх товарів імпортом.

Для покращення стану нашої країни на світовому ринку необхідне застосування ефективної, важливої інноваційної і зовнішньоекономічної політики.

Глобалізація в політиці – це об'єктивний реальний процес, котрий має такі основні ознаки політичної глобалізації: посилення міждержавних відносин щодо руху товарів, капіталів та робочої сили; політична інтеграція країн з формуванням наднаціональних політичних органів (ЄС, СОТ, Світовий банк), зростання кількості міжнародних урядових організацій, зокрема універсальних (ООН), міжрегіональних (Ісламська конференція, Ліга Арабських держав), субрегіональних (Бенілюкс), БРИКС, військово-політичних (НАТО). Слід зазначити, що під час глобалізації політики в світовому масштабі відбуваються два досить складних процеси, а саме: глобалізація та регіоналізація. Під глобалізацією мається на увазі зближення країн, їх об'єднання в єдині організації, вступ до різних всесвітніх організацій. Ці два процеси ще можна назвати “інтеграція” та “дезінтеграція”, але разом з тим глобалізація, можливо, породила регіоналізацію. На думку В. Плохих, “у політиці глобалізація – це принцип, згідно з яким організація, функціонування й розвиток світу розглядається як цілісна економічна, соціокультурна і політична суперсистема” [6, с. 116]. Слід зазначити, що глобалізаційний процес посилює взаємозалежності країн, зниження їх суверенітету, тому він генерує саме трансконтинентальні та міжрегіональні потоки, утворюючи глобальну взаємозалежність, що дозволяє розглядати глобалізацію як якісно самостійну, складну систему явищ і відносин.

Під соціальним видом глобалізації слід розуміти зміни, котрі породжені світовими глобалізаційними процесами і стосуються умов життєдіяльності кожної людини. Варто зазначити, що ці зміни характеризуються інтенсифікацією комунікаційних процесів і перерозподілом ресурсів, які забезпечують усі основні потреби особи. Соціальні види глобалізації полягають у тому, що сучасний світ розкриває великі можливості діяльності людини у професійній сфері, в освоєнні нею досягнень світової науки, культури тощо. Вільна конкуренція у глобальному масштабі вивільнює творчу енергію й ініціативу особи, створює унікальні можливості для її самореалізації, дозволяє інтенсифікувати обмін необхідною інформацією, науковими досягненнями, досвідом практичної діяльності. Вплив глобалізації на соціальну сферу виявляється в тому, що вона піднімає питання соціальної сфери і соціальної політики на наднаціональний рівень, породжує і підтримує дискурс, діалог відносно того, як краще регулювати сучасні державні стосунки в інтересах соціального добробуту. Тому глобальна соціальна політика є результатом діяльності наднаціональних суб'єктів і включає глобальний соціальний розподіл, глобальне соціальне регулювання, а також глобальне соціальне забезпечення і захист прав громадянина.

Демографічна глобалізація – це насамперед, прояв загального, системного, глобалізаційного процесу в демографічній сфері. Демографічна глобалізація – це зовсім новий процес. Те, що ми сьогодні спостерігаємо лише на рівні людства, мало місце у античному світі й у середньовіччя, коли так само цілком вільно переміщувалися величезні маси покупців, людський капітал спокійно перетікав з країни країну. Філософи давнини упродовж свого життя встигали послужити різним царям (наприклад, грецький діяч Алкивіад кілька разів мандрував з однієї країни в іншу, причому щоразу встигав повоювати за нову батьківщину проти батьківщини старої). Середньовічною Західною Європою також вільно переміщувалися ландскнехти і трубадури. Впродовж цілих історичних епох вважали нормою народитися в одній країні, отримати освіту в другій, одружитися у третій, переїхати із сім'єю в четверту, переметнутися на п'яту, на її боці повоювати проти четвертої, потім виїхати до шостої, послужити їй вірою і правдою і, зібравши грошей на старість, виїхати до сьомої доживати віку і вмирати. Тому стан демографічної глобальності для людства є цілком природним. Можна зазначити, що процес демографічної глобалізації у світі лише

перерваний освітою націй, держав-територій і держав-націй. Тепер ініційований колоніальною епохою процес освіти націй, а подекуди й етносів, також частково перешкоджає демографічній глобалізації.

Отже, сьогодні демографічна глобалізація – це нове та унікальне явище. Фінансовий капітал, технології і товари лише нещодавно стали вільно перетікати на планеті, тоді як робоча сила, людський капітал переміщувалися по країнах практично завжди.

Етнічна глобалізація – це одна з форм глобалізації, під якою треба розуміти процес зростаючої уніфікації в житті етносів (народів) в умовах поширення єдиних, спільних для всього людства технологій, культури, ідей, ціннісних орієнтацій, способу життя, поведінки тощо, який або призводить до втрати етносами культурної, національної етнічної ідентифікації, або, навпаки, пробуджує інстинкт самозбереження етносом етнічних особливостей свого народу. На думку А. Кузьменка, “етнічна глобалізація складається з двох основних процесів: зростання загальної чисельності населення планети та взаємної асиміляції різних етнічних груп. Причому, підкреслює він, цей процес прискорює все зростаюча імміграція (як легальна, так і нелегальна) до країн Заходу” [7].

О. Картунов вважає, що “етнополітична глобалізація – це історичний об’єктивний процес розповсюдження по всій земній кулі етнічних, національних та етнополітичних ідей і концепцій, піднесення етнічного ренесансу, посилення політизації етнічності, вибуху націоналізму та етніцизму, поглиблення етнополітичної дезінтеграції та інтеграції тощо” [8, с. 173]. Тому етнополітична глобалізація – це історичний об’єктивний процес розповсюдження по всій земній кулі етнічних, національних та етнополітичних ідей і концепцій, етнічний ренесанс, посилення політизації етнічності, вибуху націоналізму та етніцизму, поглиблення етнополітичної дезінтеграції та інтеграції тощо.

Глобалізація – це багатогранне явище, яке охоплює різні сфери розвитку світового господарства. Слід зазначити, що: “процеси глобалізації свідчать про взаємозалежність громадян і держав у сучасному світі, незважаючи на їх просторове розміщення чи рівень політичного, економічного і культурного розвитку. Реалії глобалізації змушують кожну державу чітко визначитись із своїм геополітичним вибором. Особливо це стосується України, яка за своїм європейським корінням є лише європейською державою” [9].

Отже, слід зазначити, що міграція населення залишається однією з основних проблем кожної держави, проявляючись у різній формі. Головною причиною міграції населення є поганий економічний стан країни, у зв’язку з чим послаблюється соціальний захист. Але, з іншого боку, це вигідно для держав із стабільним економічним станом і куди населення прибуває великими потоками, тобто прибуває нова робоча сила з певною освітою та професійними навичками. Глобалізація – це доволі складне явище, котре охоплює різні сфери розвитку світового господарства. Саме процеси глобалізації свідчать про взаємозалежність громадян та держав у сучасному світі, незважаючи на їх просторове розміщення чи рівень політичного, економічного і культурного розвитку. Варто зазначити, що глобалізаційний процес є суперечливим, оскільки, з одного боку, відкриває нові можливості економічного та духовного розвитку, призводить до поглиблення господарських зв’язків і співробітництва між країнами, залучення народів до великих досягнень, вироблених людством, а з іншого, – загострює існуючі та розкриває нові проблеми і суперечності, котрі призводять до певних негативних наслідків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. М.: Политиздат, 1991. 527 с. 2. Воробйова Л. С. Глобалізація як соціальне явище сучасності / Л. С. Воробйова // Наука. Релігія. Суспільство. 2006. № 2. С. 199–204. 3. Гелд Д., МакГрю Е., Голдблатт Д., Пerratон Дж. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. / Пер. з англ. К.: Фенікс, 2003. 584 с. 4. Лукашевич В. М. Глобалістика / В. М. Лукашевич. Львів: Новий світ-2000, 2007. 400 с. 5. Бек У. Что такое глобализация? / У. Бек. М.: Прогресс, 2001. 301 с. 6. Плохих В. І. Етнічна глобалізація: поняття та зміст. Стратегічні пріоритети, № 3

(16), 2010 p. C. 116 URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/16-1442924005.pdf> 7. Кузьменко А. Глобалізація, національні духовні цінності, таємні операції спецслужб / А. Кузьменко. Юридичний журнал. 2006. № 5. С. 77-94. URL: <http://www.justinian.com.ua/index.php> 8. Картунов О. В. Вступ до етнополітології: науково-навчальний посібник / О. В. Картунов. К., 1999. 300 с. 9. Ковальова Г. П., Данілі'ян В. О. Україна у світових глобалізаційних процесах: виклики і відповіді. Науковий вісник. Серія "Філософія". Харків: ХНПУ, 2015. Вип. 45 (частина I) С. 231

REFERENCES

1. Jaspers K. The Meaning and Purpose of History / K. Jaspers. M.: Politizdat, 1991. 527 p. 2. Vorobyova L. S. Globalization as a Social Phenomenon of Modernity / L. S. Vorobyov // Science. Religion. Society. 2006. № 2. P. 199–204. 3. Geld D., McGrew E., Goldblatt D., Perraton J. Global transformations. Politics, economy, culture. / Trans. from English. K.: Phoenix, 2003. 584 p. 4. Lukashevich V. M. Globalistics / V. M. Lukashevich. Lviv: New World-2000, 2007. 400 p. 5. Beck W. What is globalization? / W. Beck. M.: Progress, 2001. 301 p. 6. Bad V. I. Ethnic globalization: concept and content. Strategic Priorities, No.3 (16), 2010 P.116 URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/16-1442924005.pdf> 7. Kuzmenko A. Globalization, national spiritual values, secret operations of special services / A. Kuzmenko. Law Journal. 2006. № 5. Pp. 77-94. URL: <http://www.justinian.com.ua/index.php> 8. Kartunov O. V. Introduction to ethno-political science: a scientific-educational manual. / O. V. Kartunov. K., 1999. 300 p. 9. Kovaleva G. P., Danilyan V. A. Ukraine in the Global Globalization Processes: Challenges and Answers. Scientific Bulletin. The Philosophy Series. Kharkiv: KhNPU, 2015. Issue 45 (part I) P. 231

Дата надходження: 03.03.2020 р.

Nataliia Blok

Institute of Jurisprudence, Psychology and Innovative education
Lviv Polytechnic National University,
Department of Civil Law and Procedure

IMPACT OF GLOBALIZATION PROCESSES ON THE EXTERNAL MIGRATION OF UKRAINE'S POPULATION

The problem of labor migration in the conditions of globalization is investigated. The labor migration plays a crucial role in today's world population migration process. It is noted that the processes of globalization in their content are cultural, social, economic, political "challenges" for Ukraine. The globalization has both a positive and a negative impact on the development of Ukrainian society and the state.

Key words: globalization, globalization processes, internal migration, demographic situation, population migration, labor migration